

आजीगर्तिः शुनःशेपः स कृत्रिमो वैश्वामित्रो देवरातः। १-१२ अग्निः, १३ देवाः। १-१२ गायत्री, १३ त्रिष्टुप्

अश्वं न त्वा वारवन्तं वन्दध्या अग्निं नमोभिः। सम्राजन्तमध्वराणाम्॥ १ ॥०२७ ॥०१

वारवन्तम्- वरबलसम्पन्नम्। अश्वं। न- इव। स्थितम्। अध्वराणाम्- अहिंसाभूतकर्मणां
सर्वभूतहितकर्मणां मध्ये। ध्वरो हिंसा तद्रहितत्वादध्वरः। नजस्तद्विरोधित्वादध्वरः
सर्वभूतहितकर्म। सम्राजन्तम्- ज्वलन्तम्। अग्निम्- सर्वभूतहितकृतम्। त्वा- भवन्तम्। वन्दध्या-
अभिवादयितुं स्तोतुं वा वयं प्रवृत्ताः। वदि अभिवादनस्तुत्योः॥१॥

स घा नः सूनुः शवसा पृथुप्रगामा सुशेवः। मीढ्वाँ अस्माकं बभूयात्॥ १ ॥०२७ ॥०२

सः। सूनुः- सहनशीलजः। पृथुप्रगामा- पृथुप्रगामी। सुशेवः- सुसुखः। अग्निः। घा- एव।
शवसा- बलेन। नः- अस्माकम्। मीढ्वान्- वर्षकः। मिह सेचने। बभूयात्- भवतु॥२॥

स नो दूराच्चासाच्च नि मर्त्यादघायोः। पाहि सदमिद्विश्वायुः॥ १ ॥०२७ ॥०३

स त्वम्। नः- अस्मान्। दूराच्च। आसाच्च- आसन्नाच्च। स्थितात्। अघायोः- पापायुषः। मर्त्यात्-
मनुष्यात्। सदमित्- सर्वथा। विश्वायुः- सर्वोर्जीवनकारकः सन्। पाहि- रक्ष॥३॥

इमम् पु त्वमस्माकं सनिं गायत्रं नव्यांसम्। अग्ने देवेषु प्र वोचः॥ १ ॥०२७ ॥०४

अग्ने। त्वम्। अस्माकम्- नः। गायत्रम्- मन्त्रात्मकम्। नव्यांसम्- अभिनवम्। सनिम्- दानम्।
देवेषु- द्योतनशक्तिषु। प्र- प्रकर्षेण। वोचः- ब्रूहि॥४॥

आ नो भज परमेष्वा वाजेषु मध्यमेषु। शिक्षा वस्वो अन्तमस्य॥ १ ॥०२७ ॥०५

परमेषु वाजेषु- सुवर्लोकाख्यमनोवर्तिनीषु संपत्सु । मध्यमेषु- भुवर्लोकाख्यप्राणवर्तिनीषु संपत्सु ।
नः- अस्मान् । आ भज । अन्तमस्य- भूलोकाख्यशरीरवर्तिनीः । वस्वः- संपदः । शिक्ष- शिक्षय ।
शिक्ष विद्योपादानयोः ॥५॥

विभक्तासि चित्रभानो सिन्धोरूर्मा उपाक आ । सद्यो दाशुषे क्षरसि ॥ १ ॥०२७ ॥०६

चित्रभानो- असाधारणरश्मे । अग्ने । विभक्ता- विशेषेण दाता । असि- भवसि । सिन्धोः- समुद्रस्य ।
उपाके- समीपे । उपरीति भावः । ऊर्मौ- तरङ्गे यः प्रवाहो भवति तम् । सद्यः- क्षिप्रम् । दाशुषे-
दात्रे । क्षरसि- वर्षसि । अन्तः समुद्रे हृद्यन्तरायुषीत्यादिमन्त्रैः समुद्रः श्रुतौ
आधारभूतसत्तामात्रहृदयम् । समुद्रादूर्मिर्मधुमानुदारदुपांशुना सममृतत्वमानट् इत्यादिमन्त्रैः
समुद्रस्य मधुमानूर्मिः चिद्रसः एव । तं सर्वभूतहितक्रतुर्वर्षतीति भावः ॥६॥

यमग्ने पृत्सु मर्त्यमवा वाजेषु यं जुनाः । स यन्ता शश्वतीरिषः ॥ १ ॥०२७ ॥०७

अग्ने । यम् । मर्त्य- मनुष्यम् । पृत्सु- युद्धेषु । अवाः- अवसि पालयसि । यं । वाजेषु- युद्धेषु ।
जुनाः- प्रेरयसीति सायणः । जू इति गत्यर्थः । सः । शश्वतीः- नित्यानाम् । इषः- कामनानाम् ।
यन्ता- नियन्ता भवति । सर्वभूतहितक्रतुप्रेरितः सर्वभूतहिताय यो विघ्नभूतशक्तिभिः युद्धं करोति सः
कामनानां नियन्ता भवतीति भावः ॥७॥

नकिरस्य सहन्त्य पर्येता कयस्य चित् । वाजौ अस्ति श्रवाय्यः ॥ १ ॥०२७ ॥०८

सहन्त्य- सहनशील । अस्य- त्वत्प्रेरितस्य । कयस्य चित्- कस्यचित् । पर्येता- आक्रमिता ।
नकिः- नास्ति । अस्य वाजः- संपत् । श्रवाय्यः- श्रवणीया ।
परमव्योमजश्रुतिमयीत्याध्यात्मिकभावः । अस्ति ॥८॥

स वाजं विश्वचर्षणिरर्वद्विरस्तु तरुता। विप्रेभिरस्तु सनिता ॥ १ ॥०२७ ॥०९

सः- अग्निः। विश्वचर्षणिः- सर्वमनुष्यहितः। वाजम्- आत्मावरणशक्तिभिर्युद्धे।
वृष्ट्यावरणशक्तिभिरुद्धताग्निकार्यादिसङ्ग्रामे इत्याधिभौतिके। अर्वद्विः- गतिशीलैः प्राणैः। ऋ गतौ।
तरुता- तारयिता। अस्तु- भवतु। विप्रेभिः- मेधाविभिः। सनिता- दाता। अस्तु ॥९॥

जराबोध तद्विविद्धि विशेविशे यज्ञियाय। स्तोमं रुद्राय दृशीकम् ॥ १ ॥०२७ ॥१०

जराबोध- मन्त्रजपैर्बुद्धयमान। विशेविशे- विशां हितार्थम्। यज्ञियाय-
पूजादानसङ्गतिकरणसंबन्धिने। रुद्राय- वेगाधिदैवताय। तत्। दृशीकम्- विद्यामयम्। स्तोमम्-
अस्माभिर्जप्तं मन्त्रं। विविद्धि- प्रविश ॥१०॥

स नो म्हाँ अनिमानो धूमकेतुः पुरुश्चन्द्रः। धिये वाजाय हिन्वतु ॥ १ ॥०२७ ॥११

सः- तादृशः। अनिमानः- अप्रमेयः। धूमकेतुः- धूमेन ज्ञाप्यमानः। पुरुश्चन्द्रः- अतीव दीप्तः।
अतीवाह्लादकः। चदि आह्लादने दीप्तौ च। धिये- धारणायै। वाजाय- सुगतये। वज गतौ। हिन्वतु-
प्रीणयतु ॥११॥

स रेवाँ इव विश्पतिर्दैव्यः केतुः शृणोतु नः। उक्थैरग्निर्बृहद्भानुः ॥ १ ॥०२७ ॥१२

सः- तादृशः। रेवानिव- मघवानिव। इन्द्र इवेति भावः। विश्पतिः- जनानां पालकः। दैव्यः केतुः-
असाधारणः सर्वभूतहितक्रतुरूपप्रज्ञाभूतः। बृहद्भानुः- महज्ज्योतिः। अग्निः। नः- अस्मदर्थम्।
उक्थैः- स्तोत्रैर्युक्तान् मन्त्रान्। शृणोतु- परव्योमनि शृणोतु ॥१२॥

नमो महद्भ्यो नमो अर्भकेभ्यो नमो युवभ्यो नम आशिनेभ्यः।

यजाम देवान्यदि शक्रवाम मा ज्यायसः शंसमा वृक्षि देवाः ॥ १ ॥०२७ ॥१३

अर्भकेभ्यः- शिशुभ्यः। नमः। युवभ्यः- तरुणेभ्यः। नमः। महद्भ्यः- वृद्धेभ्यः। नमः।
आशिनेभ्यः- सर्वत्र व्याप्तेभ्यः नमः। अशू व्याप्तौ। यदि शक्रवाम- यथाशक्ति। देवान्-
द्योतनशक्तीः। यजाम- पूजयाम। देवाः। ज्यायसः- ज्येष्ठस्य देवस्य। शंसम्- मन्त्रम्। मा वृक्षि-
मा छेदयानि। ओव्रश्चू छेदने ॥१३ ॥

Dr. Rangraha